

ВІДГУК

ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертацію СТЕПАНЧЕНКО Наталії Іванівни

«СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ»,

подану на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Процеси реформування та модернізації системи освіти України обумовлюють необхідність створення адекватних цим процесам психолого-педагогічних умов, котрі забезпечують успішне вирішення проблем і завдань, що спрямовані на підвищення її якості. Відносно вищої освіти, то інтегральним показником її якості виступає якість підготовки випускника готового до компетентного здійснення своєї професійної діяльності. Водночас, традиційні зміст, форми і методи підготовки майбутніх учителів фізичного виховання не повністю відповідають вимогам сьогодення, не сприяють формуванню вчителя як активної, творчої особистості.

Проблема вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, яку обрано дисертантом об'єктом наукового дослідження, є органічною складовою багатьох питань, пов'язаних з розвитком особистісного потенціалу майбутніх учителів фізичного виховання, оновлення системи їхньої психолого-педагогічної підготовки новітніми формами та методами організації навчального процесу. З огляду на це, дисертаційне дослідження Н.І. Степанченко є *актуальним*, оскільки автор аналізує теоретичні та методичні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах як цілісної педагогічної системи, що забезпечує підвищення якості підготовки фахівців з фізичного виховання. Водночас, це вимагало від автора

грунтового філософського, методологічного, загальнонаукового та психолого-педагогічного осмислення проблеми, пошуку та розроблення власних концептуальних положень.

Професійну підготовку майбутніх учителів фізичного виховання здобувач розглядає як систему професійно-педагогічної освіти, що спонукає до комплексного розгляду та розв'язання нагальних проблем підготовки вчителів фізичного виховання в контексті новітніх тенденцій галузі знань «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» і сучасних цивілізаційно-парадигмальних трансформацій. Вона повинна забезпечити нову якість освітнього процесу у вищих навчальних закладах, підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання шляхом створення інноваційного освітнього середовища, котре дає змогу студентам підвищити пізнавальну активність, розвивати креативне мислення та професіоналізм, усвідомлювати і засвоювати інноваційні технології фізичного виховання, оволодівати компетентностями.

Структурно дисертація складається з п'яти розділів.

У *вступі* викладені аргументи переконують в актуальності та своєчасності дисертаційного дослідження Н.І. Степанченко. Автор достатньо чітко сформулювала мету, концепцію, гіпотезу та завдання дослідження, його методологічну основу, а також слушно визначила новизну, теоретичне і практичне значення.

У *першому розділі* **«Професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання як педагогічна проблема»** показаний розвиток вищої освіти в галузі ФКіС, поданий аналіз методологічних засад, розкрито основні напрями дослідження системи професійної підготовки вчителів фізичного виховання, зроблений дефінітивний аналіз базових понять дослідження.

Позитивним є той факт, що проблема дослідження розглянута автором на чотирьох методологічних рівнях: на філософсько-методологічному, загальнонауковому, педагогічному та безпосередньо стосовно підготовки вчителів фізичного виховання. На цій основі вибудовано авторський підхід до системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання.

У *другому розділі «Теоретичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання»* розглядається педагогічна сутність професійної діяльності та професійно-педагогічної компетентності вчителя фізичного виховання, аналізуються зовнішні та внутрішні чинники його професійного розвитку. Рецензована дисертація вирізняється не лише глибиною теоретичного аналізу обраної проблеми, але й оригінальністю методичної пропозиції щодо її розв'язання в освітній практиці вищої школи. В роботі чітко представлені основні структурні та функціональні компоненти професійно-педагогічної компетентності вчителя фізичного виховання, сукупність яких складає його модель.

Здобувачка кваліфіковано представляє *модель* системи професійної підготовки учителів фізичного виховання у ВНЗ, що побудована на основі взаємозалежності та взаємозв'язку концептуально-цільового, проектувального, організаційно-технологічного та контрольно-коригувального блоків, а її метою було теоретичне обґрунтування і практичне застосування способів оптимізації зазначеного процесу та забезпечення ефективності професійної підготовки майбутніх педагогів з фізичного виховання.

У *третьому розділі «Стан професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання»* Н.І. Степанченко був розроблений дослідницький інструментарій оцінювання підготовки учителів фізичного виховання, проведене лонгитюдне дослідження діагностики її стану, визначені критерії та показники сформованості компонентів компетентності у студентів та ефективності педагогічної діяльності викладачів. У процесі досліджень, що були проведені на констатувальному етапі експерименту дисертантом виявлені недоліки у системі підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, котрі свідчать про те, що їхня підготовка потребує нагального та кардинального вдосконалення, а саме системної роботи щодо формування професійно-педагогічної компетентності у взаємодії «викладач-студент».

У *четвертому розділі «Методичні аспекти системи професійної підготовки студентів ВНЗ галузі фізичної культури і спорту»* викладені

сучасні педагогічні та методичні підходи до підготовки вчителів фізичного виховання. Заслуговує схвалення розроблена автором концепція професійної підготовки фахівців з фізичного виховання, а також технологічне забезпечення професійно-педагогічної підготовки студентів, що цілісно моделюють їхню майбутню діяльність.

У *п'ятому розділі «Експериментально-дослідна перевірка ефективності системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання»* висвітлено організацію та методику проведення експериментальної роботи, представлено результати впровадження системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у ВНЗ галузі фізичної культури і спорту, а також аналіз та інтерпретацію результатів статистичної перевірки отриманих даних. Слід відзначити широку емпіричну базу дисертаційної роботи. Здійснену в межах дисертаційного дослідження експериментальну роботу, конкретно зміст і методику її організації, в цілому оцінюємо позитивно. Критеріальний апарат дослідження є виваженим і належно структурованим, адже логіка поділу критеріїв щодо сформованості у студентів компонентів їхньої професійно-педагогічної компетентності, так і викладачів щодо ефективності професійно-педагогічної діяльності відповідає концептуальним засадам дослідження.

Заслуговує на увагу той факт, що дисертант послідовно дотримується концепції професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання як в процесі фахової підготовки, так і в подальшій педагогічній діяльності.

Висновки до дисертації базуються на результатах дослідження і відображають його суть. Значення отриманих результатів:

- *на теоретичному рівні*: обґрунтовано методологічні засади системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, що передбачає активне використання інновацій та інноваційних технологій в освітньому середовищі та дозволяє досягти необхідної якості підготовки фахівців; визначено педагогічні умови вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання; концептуально обґрунтовано, розроблено модель професійної підготовки; уточнено

структуру професійно-педагогічної компетентності, поглиблено зміст та розроблені нові підходи до технологічного забезпечення психолого-педагогічної підготовки студентів ВНЗ галузі ФКіС;

– *на прикладному рівні*: вдосконалено навчально-методичне забезпечення професійної підготовки вчителів фізичного виховання; конкретизовано критерії, показники та рівні оцінювання сформованості компонентів професійно-педагогічної компетентності студентів та якості професійно-педагогічної діяльності викладачів; оновлено технологічне забезпечення професійно-педагогічної підготовки: особистісного та професійного розвитку, повного засвоєння знань, інформаційно-комунікаційного, пошуково-дослідницького і контекстного навчання.

Дослідження містить уперше обґрунтовані теоретичні положення та практичні рекомендації, які впроваджені в практику та сприяють підвищенню якості професійної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання.

Положення та висновки дисертаційного дослідження конкретизують систему взаємопов'язаних організаційних, навчально-методичних, технологічних, навчально-виховних та управлінських перетворень, спрямованих на підвищення якості підготовки майбутніх педагогів з фізичного виховання. Це становить практичну значущість праці, яка буде корисною для науковців, викладачів, аспірантів, студентів педагогічних закладів, педагогічних працівників галузі ФКіС.

Результати дослідження можуть використовуватися в навчальному процесі вищих навчальних закладів педагогічного та фізкультурного профілю, в післядипломній освіті, підвищенні кваліфікації для формування та розвитку професійно-педагогічної компетентності вчителів фізичного виховання та інших фахівців галузі ФКіС.

Наукова новизна роботи забезпечується розширенням і доповненням відомих даних, їх уточненням і конкретизацією, а також поширенням відомих результатів на нові педагогічні об'єкти. Характеризуючи наукову новизну виконаного дослідження, слід відзначити, що дисертаційна робота за своєчасністю постановки проблеми та її операційно-технологічним

вирішенням гідно відрізняється з малочисельної низки досліджень даної проблематики.

Результати дослідження належним чином *апробовані і впроваджені* в освітню практику. Зокрема, основні положення та результати дисертаційної роботи доповідалися і обговорювалися на 45 науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня. Впровадженням охоплено декілька регіонів України, про це свідчать 7 довідок з вищих навчальних закладів освіти. Є гарні перспективи для подальшого поширення отриманих результатів дослідження в освітянській практиці України.

Аналіз публікацій Н.І. Степанченко засвідчила їх відповідність (кількісну та якісну) вимогам до оприлюднення результатів докторського дослідження. Зокрема, серед загальної кількості робіт (50) у контексті презентації авторських ідей особливо вирізняється монографія, 4 посібники, 4 програми, концепція, 4 – у закордонних періодичних виданнях.

Автореферат дисертації адекватно відображає зміст і результати виконаної дослідницької роботи.

В той же час, у контексті наукової дискусії можна висловити зауваження та побажання, а саме:

1. Варто було б ширше описати за допомогою яких методів дослідження вирішувались ті чи інші завдання.
2. Одним із ключових чинників формування професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя фізичного виховання є його мотиваційна сфера. У роботі було б доцільно визначити вплив активних занять спортом студентів у групах ПСМ на формування їхніх професійних компетентностей.
3. У третьому розділі, в підрозділі 3.1 с.210-215 – дається методика (теоретично) розрахунку професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, а також обсяг вибірки формувального експерименту (теоретично) с.436-438 – краще давати посилання на автора чи авторів цих методик або дати в додатках, тобто схему методичних розрахунків.
4. У третьому розділі, в підрозділі 3.2 аналізується проблема професійної підготовки фахівців із фізичного виховання і спорту за кордоном. На наш

погляд, робота була б підсилена проведенням більш глибокого порівняльного аналізу систем підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту.

5. Програма фізичного виховання учнів в загальноосвітній школі складається з багатьох модулів, в результаті чого вчитель фізичного виховання в процесі урочних та секційних занять має ефективно організувати рухову діяльність учнів через різні види спорту. Це вимагає вивчення моделі вчителя фізичного виховання в сучасній школі. У даному дослідженні це завдання могло б бути вирішено більш комплексно.

6. Вагомий експериментальний матеріал, що поданий в дисертації, в авторефераті можна було б представити більш детально.

7. Заслугою дисертанта є прагнення всебічно розглянути досліджувану проблему. Проте, чи доречно так детально розкривати сутність таких дефініцій як «критерії» та «показники», адже це відомо в педагогічній науці.

8. В таблицях автореферату та дисертації бажано надавати відмінності науково-статистичного рівня по кожному з критеріїв.

9. У процесі висвітлення автором методичних засад щодо професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання під час фахової підготовки, бажано більше надати практичних рекомендацій.

10. До складу публікацій автора віднесені як фахові статті видання «Спортивна наука України» - для педагогічних наук, проте вони не є фаховими.

11. Де не де в тексті зустрічається низка прізвищ різних вчених без посилань на список використаних джерел (на сторінках 15, 16, 21, 25... 316 та ін.).

12. Є неточності в назві структурних елементів автореферату та дисертації, наприклад:

а) актуальність і доцільність дослідження, а треба актуальність теми;

б) наукова новизна, а треба наукова новизна одержаних результатів, а також практичне застосування одержаних результатів, а не практичне значення досліджень;

в) треба особистий внесок здобувача, а не автора;

г) загальні висновки, а треба – висновки;

13. Висновки представлені потужно в основному теоретично, на наш погляд, треба більше дати практичних рекомендацій для майбутніх учителів фізичної культури, оскільки фізична культура є практичною дисципліною.

Проте, вказані зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження.

Отже, є підстави стверджувати, що представлена докторська дисертація Степанченко Наталії Іванівни «Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах» є закінченим, самостійним, оригінальним науковим дослідженням, характеризується достатнім ступенем актуальності і новизни, має практичне значення, за об'ємом і змістом відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 до докторських дисертацій, а її автор Степанченко Наталія Іванівна як цілком сформований дослідник найвищої наукової кваліфікації заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,

дійсний член НАПН України,

ректор Чернівецького національного педагогічного
університету імені Т. Шевченка

М.О. НОСКО

Підпис Носко М.О.
ЗАТВЕРДЖУЮ
Начальник відділу кадрів
ЧНПУ